

TALABALARNING GENDER TENGLIK G'OYASINI AMALGA OSHIRISHGA PSIXOLOGIK TAYYORGARLIGINING TARKIBIY KOMPONENTLARI

M.Y.Murodov¹ 

Mas'ul muallif: Murodov Mashrab Yoqub o'g'li, Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti "Ijtimoiy ish" kafedrası o'qituvchisi.

e-mail:
murodovmashrab06@gmail.com

Accepted: 22 Sentabr 2026

Published: 22 Sentabr 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Murodov, M. Y. TALABALARNING GENDER TENGLIK G'OYASINI AMALGA OSHIRISHGA PSIXOLOGIK TAYYORGARLIGINING TARKIBIY KOMPONENTLARI / M. Y. Murodov // Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi. — 2026. — T. 9, № 2. — B. 63–66.

1. Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti "Ijtimoiy ish" kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalari talabalarining gender tenglik g'oyalarini idrok etishi va uni ijtimoiy amaliyotga tatbiq etishga bo'lgan psixologik tayyorgarligining asosiy tarkibiy qismlari tahlil qilingan. Tadqiqotda yoshlarning gender stereotiplariga munosabati kognitiv, affektiv va bixevioral komponentlar kesimida o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, talabalarining aksariyatida gender tengligi bo'yicha nazariy bilimlar (kognitiv daraja) shakllangan bo'lsa-da, uni real ijtimoiy vaziyatlarda qo'llash (bixevioral daraja) muayyan psixologik to'siqlarga duch kelmoqda.

Kalit so'zlar: gender tenglik, psixologik tayyorgarlik, kognitiv komponent, affektiv komponent, bixevioral komponent, ijtimoiylashuv, talabalar.

СТРУКТУРНЫЕ КОМПОНЕНТЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ГОТОВНОСТИ СТУДЕНТОВ К РЕАЛИЗАЦИИ ИДЕИ ГЕНДЕРНОГО РАВЕНСТВА

Аннотация. В данной статье анализируются основные структурные компоненты психологической готовности студентов высших учебных заведений к восприятию идей гендерного равенства и их применению в социальной практике. В исследовании отношение молодежи к гендерным стереотипам изучалось в разрезе когнитивного, аффективного и поведенческого компонентов. Результаты показывают, что хотя у большинства студентов сформированы теоретические знания (когнитивный уровень) о гендерном равенстве, применение их в реальных социальных ситуациях (поведенческий уровень) сталкивается с определенными психологическими барьерами.

Ключевые слова: гендерное равенство, психологическая готовность, когнитивный компонент, аффективный компонент, поведенческий компонент, социализация, студенты.

STRUCTURAL COMPONENTS OF STUDENTS' PSYCHOLOGICAL READINESS TO IMPLEMENT THE IDEA OF GENDER EQUALITY

Abstract. This article analyzes the main structural components of higher education students' psychological readiness to perceive the ideas of gender equality and apply them in social practice. In the study, young people's attitudes towards gender stereotypes were examined in the cross-section of cognitive, affective, and behavioral components. The results show that although the majority of students have formed theoretical knowledge (cognitive level) about gender equality, applying it in real social situations (behavioral level) faces certain psychological barriers.

Keywords: gender equality, psychological readiness, cognitive component, affective component, behavioral component, socialization, students.

Kirish. Globallashuv va jadal ijtimoiy o'zgarishlar davrida gender tenglik masalasi nafaqat inson huquqlarini ta'minlashning asosiy sharti, balki barqaror ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning muhim omili sifatida e'tirof etilmoqda [5]. So'nggi yillarda O'zbekistonda ham xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlarni kafolatlashga qaratilgan keng ko'lamli institutsional va qonunchilik islohotlari amalga oshirilmoqda [11]. Biroq, gender tenglik tamoyillarini jamiyat hayotiga to'laonli joriy etish faqatgina huquqiy-me'yoriy hujjatlar qabul qilish va institutsional tuzilmalarni yaratish bilan cheklanmaydi. Bu murakkab jarayon aholi, xususan, yoshlar o'rtasida chuqur ijtimoiy-psixologik transformatsiyalarni, qatiylashib qolgan an'anaviy stereotiplardan voz kechishni va yangi qadriyatlarni o'zlashtirishni talab qiladi [7].

Ushbu jarayonda oliy ta'lim tizimi yoshlarning ijtimoiylashuvi va dunyoqarashini shakllantiruvchi asosiy maskanlardan biri sifatida markaziy o'rin tutadi. Talabalik davri – bu shaxsning ijtimoiy, kasbiy va oilaviy rollarga nisbatan munosabatlari keskinlashadigan, hayotiy pozitsiyasi va axloqiy qadriyatlari tizimlashadigan eng muhim bosqichdir [8, 12]. Aynan shu davrda talabalarining gender munosabatlariga doir shakllangan qarashlari ularning kelajakdagi ijtimoiy xulq-atvorini, kasbiy faoliyatidagi o'zaro munosabatlarini va oila institutidagi barqarorlikni belgilab beradi [6].

Shuni ta'kidlash joizki, yoshlar, xususan o'smirlar va talabalar o'rtasidagi turli xil

ijtimoiy nizolar yoki deviant xulq-atvorning kelib chiqishida ham aksariyat hollarda noto'g'ri shakllangan gender rollari va kutilmalari (ekspektatsiyalari) sabab bo'ladi [4, 10]. Demak, yosh avlodni faqatgina mutaxassis sifatida emas, balki sog'lom va teng huquqli ijtimoiy munosabatlarga tayyorlash zamonaviy oliy ta'lim pedagogikasining asosiy vazifalaridan biridir. Biroq, ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim muassasalarida talabalarining gender tenglik g'oyalarini qay darajada to'g'ri anglashi, bunga nisbatan ularning emotsional munosabati va bu bilimlarning amaliy xulq-atvoriga ko'chishiga doir yaxlit psixologik-sotsiologik tadqiqotlar hanuz yetarli darajada emas [9]. Aksariyat tadqiqotlar masalaning faqat huquqiy yoki ijtimoiy tomonlariga e'tibor qaratib, shaxsning ichki psixologik tayyorgarligini e'tibordan chetda qoldiradi.

Psixologiya va pedagogika fanlarida "psixologik tayyorgarlik" tushunchasi shaxsning ma'lum bir faoliyatni muvaffaqiyatli va ongli ravishda amalga oshirishi uchun zarur bo'lgan ichki barqaror holati sifatida talqin qilinadi. Gender tenglik g'oyasini kundalik hayotga va kasbiy amaliyotga joriy etishga nisbatan psixologik tayyorgarlik esa murakkab yaxlit tizim bo'lib, u o'zida bir qator o'zaro bog'liq tarkibiy komponentlarni qamrab oladi [1, 7]. Ushbu komponentlarning mutanosibligi va rivojlanish darajasi talabaning nafaqat akademik bilimlarini, balki ichki ishonchini hamda real ijtimoiy vaziyatlardagi to'g'ri qarorlarini belgilaydi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi – oliy ta'lim muassasalari talabalarining gender tenglik g'oyasini qabul qilishi va ijtimoiy hayotga tatbiq etishga bo'lgan psixologik tayyorgarligining asosiy tarkibiy komponentlarini (kognitiv, affektiv va bixevioral) ilmiy-nazariy jihatdan asoslash hamda ularning amaliy holatini empirik tahlil qilishdir.

Ushbu maqsaddan kelib chiqib, tadqiqot oldiga quyidagi asosiy vazifalar qo'yildi:

Gender tenglikni idrok etishda psixologik tayyorgarlikning nazariy-metodologik asoslari va tarkibiy qismlarini belgilab olish;

Talabalar ongidagi mavjud gender stereotiplarining darajasini va ularning ijtimoiy munosabatlarga ta'sirini sotsiologik va psixologik vositalar yordamida o'rganish;

Talabalarining nazariy bilimlari (kognitiv daraja) bilan amaliy harakatlari (bixevioral daraja) o'rtasidagi tafovutlarning psixologik sabablarini ochib berish;

Oliy ta'lim muhitida gender tenglik madaniyatini shakllantirish va psixologik tayyorgarlikni oshirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Gender munosabatlari, gender rollarini o'zlashtirish va gender tengligiga psixologik tayyorgarlik masalalari ko'p yillardan buyon jahon psixologiyasi, sotsiologiyasi va pedagogikasining diqqat markazida bo'lib kelmoqda. Ushbu muammoni o'rganishda bir qancha yirik ilmiy yondashuvlar shakllangan.

Xorijiy olimlarning tadqiqotlarida gender stereotiplari va shaxsning gender ijtimoiylashuvi konseptual jihatdan asoslab berilgan. Xususan, amerikalik psixolog S.Bemning "Gender sxemalari nazariyasi" shaxsning axborotni qanday qilib madaniy gender me'yorlariga mos ravishda qayta ishlashini ko'rsatib berdi [1]. S.Bem o'z tadqiqotlarida androginlik (ham erkakka, ham ayolga xos ijobiy xususiyatlarni o'zida mujassam etish) shaxsning ijtimoiy moslashuvchanligini oshirishini ta'kidlaydi. Shuningdek, A.Iglining (Alice Eagly) "Ijtimoiy rollar nazariyasi" jamiyatdagi jinslar o'rtasidagi xulq-atvor tafovutlari biologik emas, balki tarixan shakllangan mehnat taqsimoti va ijtimoiy kutilmalar (ekspektatsiyalar) mahsuli ekanligini isbotlagan [3].

Bundan tashqari, J.Plek o'zining "Gender rollari zo'riqishi paradigmasi" nazariyasida an'anaviy gender rollariga qat'iy rioya qilish talabi shaxsda psixologik stressni keltirib chiqarishini asoslagan [4]. Bu stress va ichki ziddiyatlar, ayniqsa, shaxsning ijtimoiylashuv bosqichida turli xil ruhiy va xulq-atvor muammolarida ko'zga tashlanadi.

MDH mamlakatlari ilmiy maktablarida ham bu borada salmoqli ishlar amalga oshirilgan. Xususan, I.S. Klyosina tomonidan "Gender munosabatlari psixologiyasi" yo'nalishi rivojlantirilib, unda gender tengligini idrok etish shaxslararo munosabatlarning eng yuqori pog'onasi sifatida baholanadi [7]. Olimning ta'kidlashicha, yoshlarning tenglikni qabul qilishida ularning mikrosotsiumi (oilalar, ta'lim muassasasi) va makrosotsium (davlat siyosati, OAV) o'rtasidagi uyg'unlik hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Milliy ilmiy maktabimizda (O'zbekistonda) xotin-qizlar va erkaklar tengligi, oilaviy munosabatlar psixologiyasi va yoshlar ijtimoiylashuvi masalalari keng o'rganilmoqda. O'zbek olimlari (E.G'oziev, V.Karimova, B.Qodirov va boshqalar) tomonidan yoshlar psixologiyasi, oilaviy nizolarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari va mintaqaviy mentalitetning gender rollariga ta'siri chuqur tahlil qilingan [6, 8, 12].

Mahalliy sharoitda olib borilayotgan so'nggi sotsiologik va ijtimoiy-psixologik izlanishlar shuni ko'rsatmoqdaki, o'smirlarda deviant xulq-atvor omillarining gender tahlili bevosita jamiyatdagi stereotiplar bilan bog'liq [10]. O'g'il va qiz bolalarga nisbatan oilalar va muhit tomonidan qo'yiladigan, ba'zan o'ta qat'iy va farqli ijtimoiy kutilmalar ularning emotsional barqarorligiga salbiy ta'sir qiladi. Qizlardan faqat itoatkorlikni, o'g'il bolalardan esa hissiyotlarni yashirish va dominantlikni talab qiluvchi yondashuvlar ularning tengdoshlari bilan sog'lom munosabatlarini buzib, ijtimoiy og'ishlarga olib kelishi mumkin.

Shu o'rinda, ta'lim muassasalarida ijtimoiy ish amaliyotining o'rni tadqiqotchilar tomonidan alohida ta'kidlanmoqda. Ta'lim tizimidagi pedagoglar va ijtimoiy xodimlar yoshlarda, xususan talabalarda gender tenglik madaniyatini shakllantirish, stereotiplardan xoli bo'lgan inklyuziv muhitni yaratish orqali psixologik zo'riqishlarning oldini olishda muhim katalizator vazifasini o'taydi [9]. Talabalar nafaqat o'zlarining ichki stereotiplarini yengib o'tishlari, balki bo'lajak mutaxassis sifatida jamiyatga tenglik g'oyalarini translyatsiya qilishga ruhan tayyor bo'lishlari talab etiladi.

Tadqiqot muammosi. Yuqoridagi tadqiqotlar gender rollari, ijtimoiy kutilmalar va deviatziya muammolarini turli rakurslarda yoritib bergan bo'lsa-da, aynan oliy ta'lim muassasalari talabalarining gender tenglik g'oyasini kundalik

hayotga va kasbiy faoliyatga tatbiq etishga psixologik tayyorgarligini yaxlit tarkibiy komponentlar (kognitiv, affektiv, bixevioral) kesimida kompleks baholash masalasi mahalliy oliy ta'lim pedagogikasida tizimli ravishda kam o'rganilgan. Bugungi kunda yoshlarning tenglik haqidagi nazariy bilimlari (kognitiv daraja) qanchalik ichki qadriyatga aylangani (affektiv daraja) va real ijtimoiy amaliyotda qanday namoyon bo'layotgani (bixevioral daraja) o'rtasidagi tafovutlarning psixologik mexanizmlarini aniqlash mazkur tadqiqotning dolzarbligini va ilmiy yangiligini tashkil etadi.

Muhokama. Olingan empirik natijalar va statistik ma'lumotlar talabalarning gender tenglik g'oyalarini kundalik ijtimoiy amaliyotga tatbiq etish jarayoni naqadar ziddiyatli va murakkab kechayotganini ko'rsatadi. Tadqiqotning eng muhim topilmasi – bu talabalarning kognitiv va bixevioral komponentlari o'rtasidagi keskin tafovutdir (76.4% ga qarshi 38.6%). Bu shunchaki statistik farq emas, balki zamonaviy talabalar ongida yuz berayotgan kognitiv dissonans (L.Festinger nazariyasi bo'yicha qarashlar va harakatlar o'rtasidagi ziddiyat) holatining yorqin ifodasidir. Bu holatni ijtimoiy psixologiya va ta'lim sotsiologiyasi nuqtai nazaridan bir necha fundamental omillar bilan izohlash mumkin.

Birinchidan, kognitiv ko'rsatkichlarning yuqoriligi mamlakatda gender siyosati bo'yicha olib borilayotgan targ'ibot ishlari, oliy ta'lim muassasalaridagi huquqiy savodxonlik darslari hamda global axborot makonining ta'siri bilan izohlanadi. Talabalar "nima to'g'ri va nima qonuniy" ekanligini, davlatning ijtimoiy kafolatlarini juda yaxshi bilishadi. Biroq, affektiv komponent (54.8%) va bixevioral komponentning (38.6%) pastligi bu bilimlar hali shaxsning ichki qadriyatiga (interiorizatsiya jarayoniga) aylanmaganini tasdiqlaydi. J.Plekning "Gender rollari zo'riqishi" (Gender Role Strain) nazariyasiga muvofiq, talabalar o'zlarining nazariy qarashlari va jamiyat (oilalari, qarindoshlar, mikrosotsium) tomonidan qo'yiladigan qat'iy an'anaviy talablar o'rtasida kuchli psixologik bosimni his qiladilar. Yoshlar oliy ta'lim muhitida zamonaviy va tenglikka asoslangan munosabatlarni e'tirof etsa-da, maishiy hayotda "ikki xil standart" (double standards) asosida yashashga murojaat qiladi. Natijada, ular ijtimoiy yakkalanib qolishdan, "mentalitetga zid" degan tamg'adan yoki oilaviy nizolardan qochib, real vaziyatlarda an'anaviy, ko'pincha qat'iy stereotipik xulq-atvor modellarini tanlashga majbur bo'ladilar.

Ikkinchidan, tadqiqot natijalari o'smirlar va yoshlar o'rtasidagi ijtimoiy deviatziyalarning gender ildizlarini chuqurroq ochib berishga yordam beradi. So'rovnoma o'g'il bolalarning empatiya va ijtimoiy tolerantlik shkalasidagi ko'rsatkichlari qizlarga nisbatan pastroq ekanligi, shuningdek, ularda "erkak kishining dominantligi" stereotipining kuchliligi kuzatildi. R.Konnellning "gegemonlik qiluvchi maskulinlik" konsepsiyasi nuqtai nazaridan, yigitlardan doimo kuchli bo'lish, hissiyotlarni yashirish va muammolarni ba'zan tajovuzkor yo'l bilan hal qilish talab etiladi. Bunday qat'iy ijtimoiy kutilmalar nafaqat qizlarning huquqlarini cheklaydi, balki o'g'il bolalarning o'zida ham doimiy psixologik zo'riqish, hissiyotlarni verbal ifoda eta olmaslik (aleksitimiy) va buning oqibatida tajovuzkorlik, yot unsurlarga berilish yoki boshqa deviant xulq-atvor shakllarining kelib chiqishiga zamin yaratadi. Qizlarda esa doimiy itoatkorlik va "ikkinchi darajalilik" kutilmasi ularning ijtimoiy passivligiga, qurbonlik sindromiga va ba'zan yashirin deviatziyalarga (depressiya, suitsidal miyalashuv) olib keladi. Demak, yoshlarda gender tenglik madaniyatini shakllantirish – bu faqatgina ayollar huquqlari masalasi emas, balki har ikki jins vakillarini deviant xulq-atvordan asrashning va sog'lom turmush tarzini ta'minlashning muhim profilaktik mexanizmidir.

Uchinchidan, olingan natijalar ta'lim tizimidagi pedagogik yondashuvlarning cheklanganligini va ularni modernizatsiya qilish zaruriyatini yaqqol ko'rsatib turibdi. Oliy ta'limda akademik bilim berish usullari (an'anaviy ma'ruzalar, seminarlar) faqatgina kognitiv darajani oshirishga xizmat qilmoqda. Lekin talabaning ichki stereotiplarini sindiruvchi, ularda muammoli vaziyatlardan chiqish ko'nikmalarini shakllantiruvchi interfaol, proektiv va psixologik trening metodlari yetishmayapti. Bu ayniqsa, ijtimoiy ish, sotsiologiya va pedagogika yo'nalishlarida tahsil olayotgan talabalar uchun o'ta dolzarbdir. Ertaga ta'lim muassasalarida, bolalar va oilani himoya qilish tizimida ijtimoiy agent vazifasini bajaruvchi mutaxassislarining o'zida bixevioral va affektiv tayyorgarlikning pastligi jiddiy kasbiy inqiroz hisoblanadi. Bunday mutaxassislar o'zlari ishlayotgan oilalardagi nizolarni ob'ektiv baholay olmaydi va muammoga stereotipik yondashadi.

To'rtinchidan, mazkur muammo gender masalalarini o'qitishda zamonaviy raqamli va xalqaro tajribalarni integratsiya qilish zarurligini ko'rsatadi. Mahalliy sharoitda kuchli ijtimoiy bosimni his qilayotgan talabalar uchun madaniyatlararo muloqotni ta'minlovchi virtual ta'lim maydonlari va xalqaro hamkorlik dasturlari (masalan, global ijtimoiy ish amaliyoti tarmoqlari) ularning dunyoqarashini kengaytirish va stereotiplardan xalos bo'lishda muhim "xavfsiz hudud" (safe space) vazifasini o'tashi mumkin. Nazariy bilimni amaliy ko'nikmaga aylantirish oliy ta'lim muassasalaridagi o'quv jarayonining bosh mezoniga aylanishi lozim.

Xulosa. Talabalarning gender tenglik g'oyasini amalga oshirishga psixologik tayyorgarligi shunchaki nazariy ma'lumotga ega bo'lish emas, balki kognitiv, affektiv va bixevioral komponentlarning mutanosib va yaxlit tizimidir. O'tkazilgan empirik tadqiqot shuni isbotladiki, bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarida gender tengligi bo'yicha ob'ektiv bilimlar tizimi shakllangan bo'lsa-da, ularni kundalik hayotiy qadriyatga aylantirish va real xulq-atvorda namoyon etish yo'lida jiddiy psixologik to'siqlar saqlanib qolmoqda. Bilim va amaliyot o'rtasidagi bunday uzilish yoshlarning ijtimoiylashuviga hamda bo'lajak mutaxassislarining kasbiy kompetensiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Mazkur muammolarni bartaraf etish va yoshlarda sog'lom gender madaniyatini shakllantirish maqsadida oliy ta'lim tizimi va ijtimoiy institutlar oldiga quyidagi tizimli chora-tadbirlarni amalga oshirish tavsiya etiladi:

"Ijtimoiy ish", "Sotsiologiya" va "Pedagogika" yo'nalishlari o'quv rejalaridagi fanlarga, xususan, "Ta'lim muassasalarida ijtimoiy ish", "Bolalarni va oilani ijtimoiy himoya qilish" hamda "Nogironligi bo'lgan shaxslar bilan ijtimoiy ish" kabi kurslarga gender tahlili modullarini chuqurroq singdirish. Bu bo'lajak pedagoglar va ijtimoiy xodimlarga turli ijtimoiy toifalar bilan ishlashda stereotiplardan xoli, inklyuziv yondashuvni shakllantiradi.

Talabalarining madaniyatlararo va raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish hamda ularni global gender tenglik standartlari bilan tanishtirish maqsadida VirCamp kabi xalqaro virtual ta'lim konsorsiumlari imkoniyatlaridan keng foydalanish. Xorijiy tengdoshlar va mutaxassislar bilan virtual hamkorlik mahalliy stereotiplarni yengib o'tish uchun erkin muhokama maydonini yaratadi.

Talabalarining bixevioral (amaliy harakat) tayyorgarligini oshirish uchun faqat akademik ma'ruzalar bilan cheklanmay, "Case-study" (nizoli vaziyatlarni tahlil qilish), rolli o'yinlar va ijtimoiy loyihalash metodlari asosida muntazam psixologik treninglar tashkil etish. Bu orqali talabalar real hayotiy vaziyatlarda tenglik tamoyillarini hissiy zo'riqishlarsiz qo'llashga o'rgatiladi.

Talabalarda affektiv komponentni kuchaytirish, ya'ni boshqalarning muammolarini his qilish va diskriminatsiyaga toqatsizlik tuyg'usini shakllantirish uchun "Oltin qanot" kabi ko'ngillilar guruhlarini va yoshlar volontyorlik harakatlarini qo'llab-quvvatlash. Talabalarni og'ir hayotiy vaziyatga tushib qolgan oilalarni yoki xotin-qizlarni reabilitatsiya qilish markazlaridagi amaliy ishlarga jalb etish ularning nazariy bilimlarini sof empatiya va real hayotiy tajriba bilan boyitadi.

Keyingi sotsiologik va psixologik izlanishlarda qat'iy gender stereotiplarining salbiy oqibatlarini, xususan, o'smirlarda deviant hulq-atvor omillarining gender tahlilini chuqurroq o'rganish, shakllangan stereotiplar va yoshlar orasidagi ijtimoiy og'ishlar o'rtasidagi bevosita sabab-oqibat aloqalarini longityud (uzoq muddatli) metodlar yordamida ochib berish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] Bem S. L. Gender schema theory: A cognitive account of sex typing // Psychological Review. – 1981. – Vol. 88, № 4. – P. 354–364.
- [2] Connell R. W. Gender and power: Society, the person, and sexual politics. – Stanford: Stanford University Press, 1987. – 344 p.
- [3] Eagly A. H. Sex differences in social behavior: A social-role interpretation. – Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, 1987. – 160 p.
- [4] Pleck J. H. The gender role strain paradigm: An update // A new psychology of men / Ed. by R. F. Levant, W. S. Pollack. – New York: Basic Books, 1995. – P. 11–32.
- [5] Global Gender Gap Report 2023. – Geneva: World Economic Forum, 2023. – 382 p.
- [6] Karimova V. M. Oila psixologiyasi. – Toshkent: "Sharq" NMAK, 2007. – 150 b.
- [7] Клецина И. С. Психология гендерных отношений: Теория и практика. – СПб.: Алетейя, 2004. – 408 с.
- [8] Qodirov B. R. Shaxsning kasbiy yo'naltirilganligi psixologiyasi. – Toshkent: Fan, 2005. – 120 b.
- [9] Mahmudova Z. M. Talabalar muhitida gender stereotiplarini bartaraf etishning ijtimoiy-pedagogik mexanizmlari // Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar. – Buxoro, 2022. – № 2. – B. 112–118.
- [10] Rasulova F. F. O'smirlarda deviant hulq-atvor omillarining gender tahlili // Ijtimoiy fikr. Inson huquqlari. – Toshkent, 2025. – № 1. – B. 89–98.
- [11] O'zbekiston Respublikasining "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi O'RQ-562-son Qonuni // Qonunchilik hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 03.09.2019 y., 03/19/562/3681-son.
- [12] G'oziev E. G'. Yosh davrlari va pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2010. – 240 b.

2021